ARCHIEFJES

VI

REIZEN

P A R I S

ARCHIEFJES

Marc VANDAELE

PARIS

Eigenlijk begon alles toen we in 1962 met de studenten van de afdeling Moderne Talen (regentaat Torhout) naar Parijs trokken. Organisator was onze 'professeur de français', de eerwaarde heer Clément Van Caillie, toen woonachtig in de Ontvangersstraat te Brugge. We waren met de trein vertrokken vanuit Tourcoing en hadden een onderkomen gevonden in de Belgische **Fondation Biermans-Lapôtre** van de **Cité Universitaire**. Vanuit de Cité ging het dan met de bus of met de metro naar het centrum van Parijs. Onvergetelijk, die bussen met hun 'plate-forme' achteraan en hun belkoord om de gewenste halte aan te vragen. In de metro waren er nog de ouderwetse 'portillons' op de perrons en de luidruchtige 'rames' ofte treinen. Mettertijd kregen de oude wielen het gezelschap van wielen met rubberen beslag, hetgeen het hels lawaai herleidde tot een geruis.

Het was de periode waarin generaal De Gaulle nog maar sedert enkele jaren president was van de nieuwe Vijfde Republiek, en André Malraux - minister van Cultuur - zijn uiterste best deed om de Franse hoofdstad wat hoger te tillen op het internationaal podium. Zoals le 'Nord de la France' indertijd niet de beste faam genoot op gebied van netheid, zo was Parijs in dezer dagen - zoals trouwens vele hoofdsteden - ook geen schoolvoorbeeld van zuiverheid. Minister Malraux zal wel het startschot gegeven hebben van de grote 'opruimactie' die de Lichtstad sindsdien gekend heeft. 'Ravalement' en 'restauration' leken de leidmotieven te zijn. De donkere gevels van de Parijse avenues en monumenten kregen stilaan hun originele kleuren terug. Overal werd gerestaureerd en sommige wijken zouden in een tijdspanne van enkele decennia een ware metamorfose ondergaan, zo vb. le Marais.

Zoals het paste in een culturele reis voor toekomstige leraren Frans stonden toneel en revue op het programma. Het was voor mij een eerste kennismaking met een 'théâtre de poche' als Théâtre de la Huchette in het Quartier Latin, waar toen - sinds

1957 reeds - Eugène Ionesco geprogrammeerd stond met 'La Cantatrice Chauve' en 'La leçon'. Wie vandaag naar hetzelfde theater gaat (2012), zal merken dat nog steeds dezelfde stukken op de affiche staan; acteurs en actrices hebben elkaar in de loop der jaren opgevolgd ! Ook het Théâtre de l'Atelier - nabij Montmartre - kwam aan bod. Het lichtere genre mocht niet ontbreken en de revue met Georges Guétary blijft in het geheugen geprent.

Een fotootje van meer dan een halve eeuw geleden. Eerwaarde Heer Van Caillie (met hoed) met 'ses ouailles' op de Champ-de-Mars. Interessant de automodellen uit die tijd terug te zien …

In de Parijse Opera was het plafond van 'la grande salle' nog in zijn oorspronkelijke staat, met de Ecole des Beaux-Arts-beschilderingen van Jules-Etienne Lenepveu, besteld door Garnier zelf. Enkele jaren daarna zouden ze verborgen worden door het kleurrijke plafond van Marc Chagall.

*Het plafond in de zaal van de opera : de kleurrijke creatie van **Marc Chagall** verbergt het 19de eeuws plafond van Jules-Eugène **Lenepveu .***

(eigen foto)

Wat mij indertijd het meest getroffen had, was het bezoek aan 'le Ventre de Paris'. De Parijse hallen van Baltard te hebben gekend, blijf ik als een klein voorrecht beschouwen … ook al moet je er een prijs voor betalen : oud zijn !

***48** Jaar nadien, deze keer niet in de schaduw van Saint-Eustache, maar in de **Halle aux Viandes** van Rungis … (Foto genomen tijdens bezoek aan Rungis - okt. 2010 - met de Sector Horeca en Voeding van **Syntra West**)*

Vooral het paviljoen voor fruit en groenten, waar constant een heerlijk parfum hing van exotische vruchten, was een lust voor … de neus. Dan spreken we nog niet van de gezellige bistro's en restaurants in de onmiddellijke omgeving, zoals **Le Pied de Cochon** en **Le Cochon à l'Oreille**, het restaurantje met de mooie faïences waar later André Camboulas zou 'regeren' alvorens naar **Le Tambour** te verhuizen.

ARCHIEFJES

Zo zagen de Hallen eruit … Een schilderij van J.-J. Rousseau ***- La soupe aux Halles le matin*** *– sierde de achterzijde van Le Petit Journal van 25 april 1897. (eigen archief)*

Le Petit Journal

DIMANCHE 22 SEPTEMBRE 1907

IMPRUDENTS APACHES !

Comment un fort de la Halle corrigea deux malandrins qui venaient de le dévaliser

'Beroemd' waren toen **'les forts des Halles'** : sterke, potige mannen die de voor- en achterkwartieren torsten en naar de kraampjes droegen, of de vele bakken met groenten van de wagens naar de stands van de groothandelaars brachten. De 'fort des halles' (of 'fort de la halle' zoals hij hier genoemd wordt) had de reputatie van een 'Rambo' te zijn. In Le Petit Journal van 22 september 1907 zien we zo'n 'fort des halles' die 2 bandieten - die hem wilden bestelen - bij de kraag grijpt en ze een goeie rammeling geeft. (eigen archief)

Die 'rovers' hadden de naam van 'apaches' gekregen, een naam die toen vooral bekend was in de verhalen over de Far-West (cfr. Karl May bij ons, met zijn Winnetou en Old Shatterhand). Ze kwamen uit de Parijse probleemwijken. De tekening toont ons ook de gasverlichting in Parijs en de nieuwe 'métro aérien'.

Die trip naar Parijs deed de vonk overslaan en de Lichtstad zou een belangrijk hoofdstuk worden in mijn bestaan. Regelmatig ging het met de trein richting Parijs om er de metamorfoses te volgen want aan 'grote werken' was geen nood. De **'Halles de Baltard'** moesten in het begin van de jaren 70 plaats maken voor wat we nu kennen als ***'Les Halles'***, een druk winkelcentrum door de boulevard de Sébastopol gescheiden van wat ooit eens een andere grote bouwwerf was : le **Plateau de Beaubourg**. Daar kwam het excentrieke **Centre Pompidou** dat de Fransen - in een tijd van oliecrisis - deed zeggen : *Nous n'avons pas de pétrole, mais nous avons une raffinerie !*

Parijs begin jaren 70 : de grote werken aan de nieuwe HALLES zijn volop bezig en nabij de Bourse de Commerce (koepel links) en Saint-Eustache is een enorme bouwput ontstaan, de welbekende 'Trou des Halles'. (eigen foto)

Enkele jaren later kreeg de put langzamerhand zijn 'opvulling' met metro- en RER-station, ondergrondse wegen en het **Forum des Halles**. Waar eens 'le Ventre de Paris' was, bevindt zich nu een park met daaronder imposante gaanderijen leidende naar **le Forum des Halles**, dit alles gedomineerd door de kerk van **St-Eustache**.

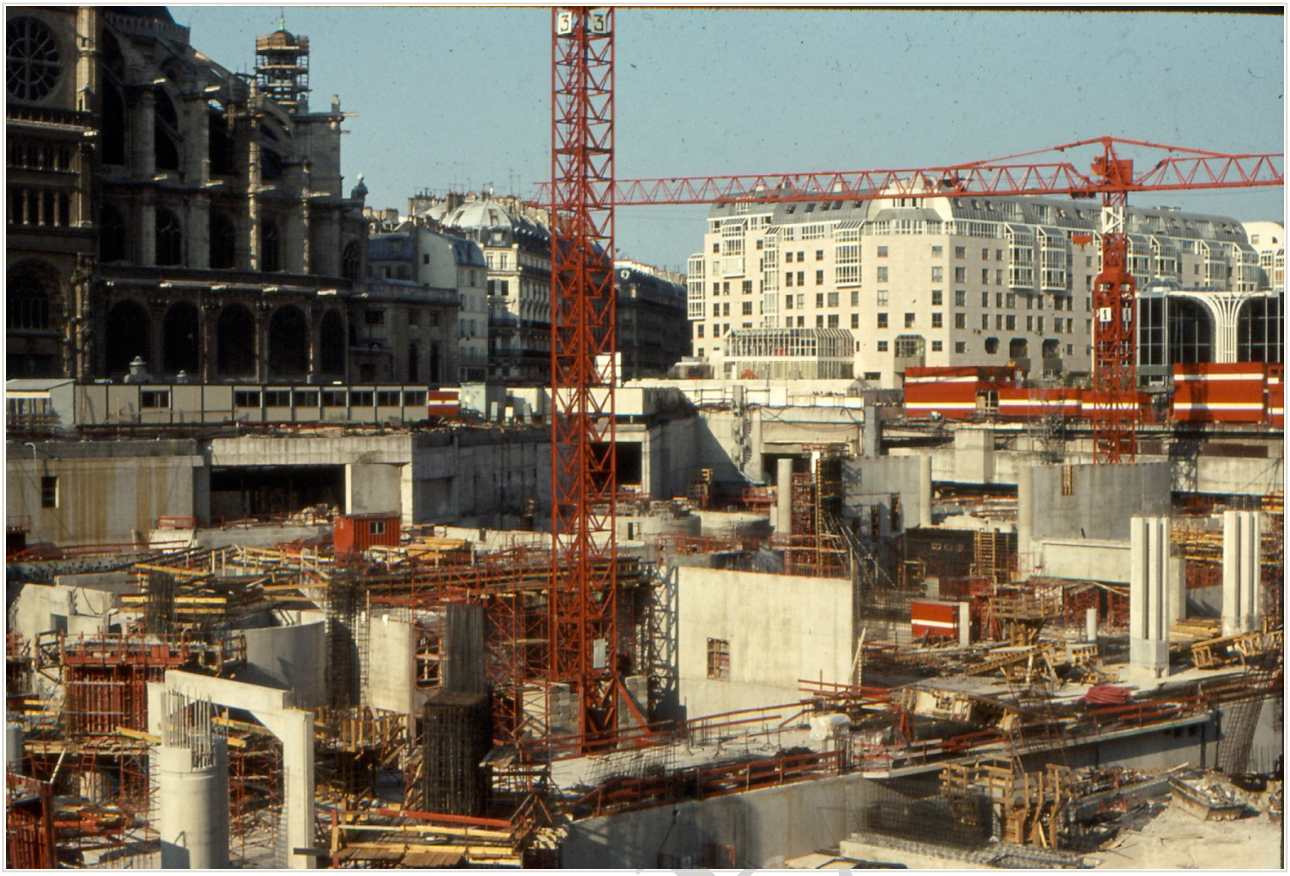

*In 1979 behoorde **'le Trou des Halles'** tot het verleden en **werd le Forum des Halles** de nieuwe pleisterplaats voor Parisiens en toeristen. (eigen foto's)*

Gelukkig werden de Hallen van vergetelheid gevrijwaard door het heropbouwen (1976) van een paviljoen in Nogent-sur-Marne (eigen foto's).

Le Louvre

In 1977 schreef ik me in voor een 'Cours de Vacances' aan de ***Ecole du Louvre*** en betrok een kamertje in de **rue Valette**, in de schaduw van het Panthéon. Die rue Valette bleek ook een uitstekende uitvalsbasis te zijn om Parijs te ontdekken. De cursisten van de *Ecole du Louvre* hadden vrije toegang tot het museum en de cursus behandelde vele domeinen van de kunst in de verschillende perioden. Mijn lievelingsplek : de ***'Galerie Médicis'*** ofte Rubenszaal, omdat het werk van **Rubens** er zo intens verweven is met de Franse geschiedenis in de vroeg-zeventiende eeuw. Rubens, die moest laveren tussen opdrachten van **Lodewijk XIII** en zijn moeder, **Marie de Médicis**, zou uiteindelijk het levensverhaal van de moeder schilderen. Rubens aanvaardde dus de opdracht om een idyllische voorstelling te geven van het leven van de jeugdige Florentijnse die door haar huwelijk met de ontrouwe **Hendrik IV**, koningin van Frankrijk werd. Na de moord op haar echtgenoot (1610, in de onmiddellijke omgeving van de Hallen) zou een lange periode volgen van twist en verzoening met 'zoonlief'. De magistrale uitbeelding van die banale gezinssituaties bij lieden van koninklijk niveau - met referentie naar de politieke conflicten van die periode - tonen aan dat Rubens niet alleen een geniaal schilder was maar ook iets afwist over 'het sparen van de geit en de kool', een onontbeerlijke vereiste voor een goed diplomaat.

Later, met les ***Grands Travaux*** ten tijde van president **Mitterrand** (1981 ->), zou *le Vieux Louvre* uit de tijd van **Filips II** (Philippe-Auguste) alle aandacht vragen. Het Louvre, waarin eveneens afdelingen van het ministerie van Financiën gevestigd

ARCHIEFJES

waren, zou - in zijn geheel - het **Paleis van de Kunst** worden. Het ministerie van Financiën zou zijn eigen paleis krijgen aan de oever van de Seine, in Bercy. In de Cour Carrée werden de funderingen van het oude Louvre uit de jaren 1200 blootgelegd en later met een betonconstructie overdekt. Tussen de armen van het Louvre werden de fundamenten van het Palais des Tuileries opgegraven alsmede de restanten van huizen en dakpannenoventjes die er zich voorheen bevonden.

1984 - Le projet Grand Louvre is begonnen. De opgravingen in de Cour Napoléon schieten op en de funderingen van vroegere woningen komen aan de oppervlakte.
Regelmatig ging ik de vorderingen van de werken bekijken. (eigen foto)

Gedurende die tachtiger jaren waren er bouwwerven genoeg om te volgen : le Grand Louvre, de werken aan la Grande Arche de la Défense, la Salle Omnisports de Bercy en - bij het begin van zijn tweede ambtstermijn, 1988 - la Grande Bibliothèque of, *la Bibliothèque Nationale de France.*
(eigen foto's)

In de Cour Napoléon - aan het Pavillon Richelieu - is de ruimte geschapen waar later de grote inkomhall en de pyramide zullen komen.

*Na de **Trou des Halles** van de jaren zeventig, een **Trou du Louvre**. (eigen foto)*

Versailles

In 1982 en 1983 had ik het gevonden : in Versailles - in het *Palais des Congrès* - werd in de maand juli een cursus gegeven i.v.m. de geschiedenis van Versailles. Het was de *Université Internationale d'Eté de Versailles*, en de cursus heette *Civilisation Classique*. Het spreekt vanzelf dat de geschiedenis van het kasteel centraal stond, gesitueerd in de periodes van de heersende koningen : Lodewijk XIV, Lodewijk XV, Lodewijk XVI. De verschillende facetten van de Franse maatschappij tijdens het bewind van die opeenvolgende koningen, werden eveneens belicht. Ik was er op het geschikte ogenblik aanbeland want de maand voordien had er de Conferentie van de G7 plaatsgevonden. Versailles had toen een grote opknapbeurt gekregen en zowel het Kasteel als *le Grand Trianon* en het park mochten waardig geacht worden om het hoge gezelschap te ontvangen. *Le Petit Trianon* met zijn *Hameau* (het 'Gehucht' van Marie-Antoinette) zou nog enkele jaren moeten wachten om er even stralend uit te zien.

Ik had een onderkomen gevonden in de *Ecole d'Infirmières* aan de boulevard St-Antoine. Wat verder was er de *Porte St-Antoine* die toegang gaf tot het domein. In mijn kleine Honda Civic had ik een plaatsje gereserveerd voor mijn fiets zodat ik ter plaatse, regelmatig de benen kon strekken tijdens een ritje rondom *le Grand Canal*.

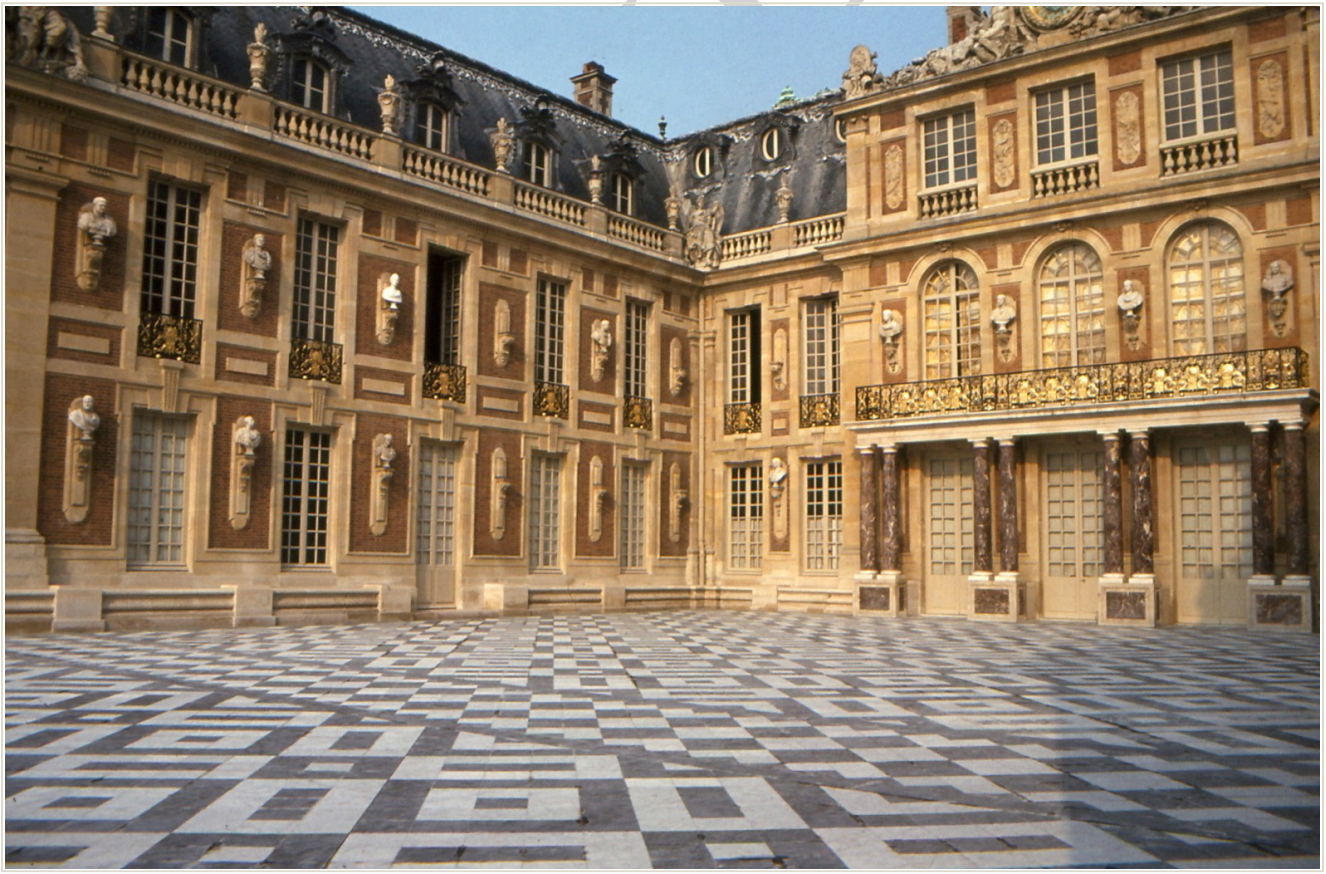

1982 - Versailles had een grote opknapbeurt gekregen en de Cour de Marbre was in al zijn glorie hersteld … (eigen foto)

In de cursus waren geleide bezoeken voorzien zodat steeds de theorie aan de praktijk kon getoetst worden. Tijdens de periode van Lodewijk XIV was - afgezien van de verscheidene fasen in de bouwevolutie van het kasteel - de aanleg van tuinen en park een belangrijk element in de geschiedenis van Versailles. De geschiedenis heeft ons geleerd welke belangrijke rol een tuinarchitect als André Le Nôtre gespeeld heeft en wat een tuin '*à la française'* betekent.

Het 'bijbeltje' dat ik leerde kennen in die Versaillesperiode was de handleiding die Lodewijk XIV zelf opgemaakt had (laten opmaken ?) om zijn tuinen te bezoeken. Tijdens onze latere bezoeken aan de tuinen van Versailles, had ik vanzelfsprekend steeds mijn ***"Manière de montrer les jardins de Versailles - par Louis XIV"*** bij de hand om - in navolging van de Zonnekoning - de 'bosquets' en de fonteinen te laten bewonderen. Aan de fontein van Latona kon ondermeer halt gehouden worden om de legende te vertellen waarin Latona (cfr. Leto, bij de Grieken), de moeder van de tweeling Apollo en Diana - door Jupiter (Zeus) verwekt - wordt omringd door de boeren van Lycië die haar beschimpen. Op haar verzoek verandert Jupiter de boeren in kikkers en hagedissen. Hier kon gerefereerd worden naar het schilderij van Jan Brueghel : Latona en de Lycische boeren (Rijksmuseum).

Le Bassin de Latone, een van de mooiste fonteinen van Versailles, tijdens Les Grandes Eaux (jaren 82-83). *(eigen foto)*

Een ware metamorfose: een boer die kikvors wordt. (eigen foto)

Het interessante was ook de invloed van Versailles te zien op de verscheidene kastelen in de sikkel van zuidelijk en westelijk *Île de France :* Seaux, Meudon, Saint-Cloud … Dat **Vaux-le-Vicomte** - met zijn eigen geschiedenis - hierin een voorbereidende rol had gespeeld, wordt genoegzaam aangetoond in reisgidsen en geschiedkundige werken die dit onderwerp behandelen. Er hoeft hier geen toeristische gids herschreven te worden.

In **juli 1984** kon ik deelnemen aan een pedagogische stage voor buitenlandse leraars Frans, georganiseerd door de Parijse *Chambre de Commerce et d'Industrie*. De cursussen werden gegeven in de rue Armand Moisant. Mijn vaste stek had ik gevonden bij de nonnetjes in de rue de Tocqueville, 17de arrondissement. Dat was weer een uitstekende gelegenheid om nog andere wijken van de Franse hoofdstad uit te pluizen : Montparnasse, Monceau, L'Europe …

In **juli 1986** en **1987** mocht ik opnieuw mijn kamertje betrekken in de Ecole d'Infirmières van Versailles. Tijdens deze vakanties kwam ik dikwijls naar het centrum van Parijs waar ik de conferenties geschiedenis volgde die in de *Ecole de Médecine* werden gegeven voor de Derde Leeftijd. De kwaliteit van deze cursussen moest helemaal niet onderschat worden want eminente figuren - zoals professor René Rémond - kwamen er lezingen geven. Het was ook in deze periode dat ik verder de westrand van Parijs onder de loep kon nemen, de fameuze sikkel waarvan reeds sprake.

In Parijs waren er de onvergetelijke wandelconferenties onder leiding van Monsieur **Marcel Banassat** (Paris aux Cent Villages) met wie we de laatmiddeleeuwse waterleidingen ontdekten in de omgeving van Belleville, de 19de eeuwse ondergrondse waterreservoirs van Menilmontant gingen bewonderen, of de privétuinen op het Ile-St-Louis mochten bezoeken. De vele geleide wandelingen op de Parijse kerkhoven onder leiding van de heer **Vincent de Langlade** … Het was mijn Parijs van de tachtiger jaren.
Heerlijk was het even te vertoeven in de mooie Parijse bibliotheken als die van *l'Arsenal*, van *Ste-Geneviève*, of in de *Bibliothèque Historique de Paris*. In die laatste had ik het voorrecht in de prachtige leeszaal (16de eeuw) inzage te krijgen in historische boeken die verband hielden met hetgeen mij altijd geboeid heeft in de geschiedenis van steden : stadsvestingen. De constante noodzaak van de voorbije generaties om zich te verdedigen achter wallen en muren tegen de roofzuchtige soortgenoten, deed me filosoferen over de mens en wat hem 'drijft'. Nog steeds ga ik bij het verkennen van een voor mij onbekende stad, eerst de "boulevards" afrijden die de uiterste verdedigingsgordel van de middeleeuwse stad vormden.

Voor Parijs was het uiterst interessant de verscheidene, historische ringen te volgen. Mijn oude Michelin van 1962, *Paris et sa proche banlieue,* had ze in mijn hoofd geprent : *les six enceintes de Paris*. Een tijdje nadien zou daar nog een ring bijkomen en de naam dragen van *'boulevard périphérique'*.

Tijdens mijn wandeltochten liet ik me dikwijls leiden door een oud stadsplan

waarop men het vestingenpatroon kon onderscheiden. Op dat van **Braun** (1572) was de stadsmuur uit de tijd van **Filips II** (Philippe Auguste), binnenin die van **Karel V,** nog goed zichtbaar. Het stadsplan van **Mérian** (1615) was dikwijls de leidraad doorheen de kwartieren in het oude Parijs. ***Le plan Turgot*** van 1739 duidde aan hoe Parijs geëvolueerd was sinds de periode van Lodewijk XIV. Men kan er o.a. op zien dat de Cour Carrée van het Louvre nog steeds een onafgewerkt project was dat er gedeeltelijk dakloos bijstond. Wat een 'charme' dat we heden ten dage die plannen op ons computerscherm kunnen te voorschijn toveren en ze 'vanop onze luie stoel' kunnen bestuderen.

http://perso.numericable.fr/parisbal/plans/Plansanciens.html

Le Mur des Fermiers Généraux

Die laat-achttiende-eeuwse tolmuur van Lodewijk XVI, alsmede de laatste versterking – ***L'Enceinte de Thiers*** ± *1843* - kregen altijd veel aandacht tijdens onze trips omwille van de rol die ze gespeeld hadden : de eerste als een der oorzaken van de Franse Revolutie, de tweede in de periode van de Frans-Pruisische oorlog van 1870-71 en de daarbij aanleunende burgeroorlog die in de Franse geschiedenis bekend staat als *la Commune de Paris*.

Die tolmuur of ***Mur des Fermiers Généraux*** gaf de gelegenheid het verband te leggen tussen *la ferme* (pacht en pachthoeve), *l'affermage* (het verpachten), *le fermier* (de pachter van een hoeve) en *le fermier général* = een pachter, niet van een hoeve, maar van het recht om belastingen te innen, recht dat hij van de koning 'gehuurd' had. Het ging over 'l'acquisition d'une charge' = het verwerven van het ambt tegen betaling. De koning bepaalde het bedrag dat hem moest toekomen en wat de *fermier général* méér inde, verdween in eigen zak. Dit verklaarde de enorme fortuinen die deze *fermiers généraux* konden verzamelen en de haat die ze zich op de hals haalden. Ze waren de belichaming van de sociale onrechtvaardigheid in dat Ancien Régime ; velen onder hen belandden dan ook onder de guillotine.

Het optrekken van een metershoge muur rondom de stad (24 km), met de nodige poorten en tolhuizen (57 barrières) om beter de belasting te heffen op in te voeren levensmiddelen, zal koning Lodewijk XVI niet sympathieker hebben gemaakt. Het was de antifraude muur. In deze sociaal moeilijke tijden, zal die tolmuur de uitwerking gehad hebben van een rode lap op een stier . Mijn Michelin van 1962 had er het fameuze zinnetje bij vermeld : *Le mur, murant Paris, rend Paris murmurant!* (De muur die Parijs ommuurt, doet de Parijzenaars morren!) De auteur van dat beroemde zinnetje zou Sébastien Mercier geweest zijn, een schrijver en journalist die de toenmalige politieke feiten commentarieerde. De architect van deze tolhuizen, Nicolas **Ledoux**, zag het nogal groots en tekende ze als tempels met Griekse of Romeinse elementen. Hij noemde ze *'propylées'* = monumentale toegangspoorten. Nog vier zijn er overgebleven.

ARCHIEFJES

Eén van de vier over-gebleven 'barrières' van ***Ledoux*** *: la barrière de la Villette, aan het begin van het canal St-Martin.*

(eigen foto)

Wie 'googelt' en **Nicolas Ledoux** intikt, of **Propylees de Ledoux** of **Fermiers Généraux** zal zeker de nodige informatie krijgen i.v.m. de tolmuur.

Was die tolmuur grotendeels afgebroken bij het aanhechten van de randgemeenten (1859-1860), heelwat overgebleven 'barrières' werden vernield tijdens de Parijse Commune, ongeveer 80 jaar na de Franse revolutie. (Zie website Commune) Een deel van het tracé van de tolmuur volgen, was steeds een belevenis. Steeds was het een referentiepunt bij het bespreken van een of andere bezienswaardigheid. Reed men langs de lange muur van Père-Lachaise, zag men dat - volgens het laat achttiende-eeuwse gebod – het kerkhof buiten de stadsmuur was aangelegd geworden.

L'enceinte de Thiers

Het trauma van de geallieerde bezetting van een onbeschermd Parijs op het einde van het napoleontisch regime (1814), leidde naar het concept van een veilige vesting rondom Parijs; een verdedigingsring die toekomstige bezettingen onmogelijk zou maken. In de jaren 1840 kreeg het project vaste vorm en werd aangevangen met de bouw van de verdedigingsmuur van Thiers ; Adolphe Thiers, eerste-minister in de regering ten tijde van de burgerkoning Louis-Philippe (schoonvader van onze eerste koning Leopold I). Helaas, het was zonder rekening te houden met de technische vooruitgang op gebied van de artillerie. Het uitbarsten van het Frans-

ARCHIEFJES

Pruisisch conflict, de nederlaag van Napoleon III te Sedan, het uitroepen van de Derde Republiek en de opstand van de Parijzenaars tegen hun nationale regering zouden in de Parijse geschiedenis beslissend zijn voor het latere uitzicht van de stad en de omgeving. Het conflict met Pruisen liep slecht af voor de Fransen en het Pruisische leger was doorgedrongen tot Parijs, zonder evenwel de stad in te nemen. In die strijd lagen kastelen als Meudon en Saint-Cloud in de vuurlijn van de strijdende legers en ze kwamen er erg gehavend uit. De Parijse Communards gingen niet akkoord met de overgave van de Franse regering en staken tijdens dit conflict tussen stad en staat, heelwat belangrijke gebouwen in de fik ; denken we maar aan het paleis van de Tuileriën, het stadhuis, het Rekenhof (Cour des Comptes, waar later het Gare d'Orsay komt), het Ministerie van Financiën … Gedurende tientallen jaren woedden dan de discussies over wat men met de restanten van al die gebouwen zou aanvangen … restauratie, heropbouw of volledige afbraak.
De toen ontluikende fotografie en het huidige internet geven ons de kans die episode van de burgeroorlog in zwart-wit te aanschouwen …

http://digital.library.northwestern.edu/siege/landscapes.html

Inzicht in de Parijse geschiedenis van die periode maakt een bezoek aan de Lichtstad zoveel interessanter. Mijn vader (1905-1986) vertelde steeds hoe hij – na Wereldoorlog I, begin jaren twintig - zijn vader had mogen vergezellen naar Parijs. Willen we weten hoe zij, na die lange expeditie uit West-Vlaanderen, kennis maakten met de vestingen van de Lichtstad, dan gaan we maar een kijkje nemen aan de Mont Valérien. Daar zien we nog hoe de Parijse muur van Thiers er heeft uitgezien.
Ik vond het dan ook steeds een historisch moment als onze car, - in Bercy – aan de restanten van Bastion 1 van de Enceinte de Thiers voorbijreed. Mijn **Petit Journal** circuleerde dan in de car om aan te tonen dat die 'enceinte' ooit deel heeft uitgemaakt van het levensdecor van de Parisiens uit de periode 1840-1930.

Foto op blz. 17 : le Mont Valérien - het Mekka van de Franse Weerstanders (1939-1945) – werd versterkt in dezelfde periode als de Muur rondom Parijs (Enceinte de Thiers). Het geeft een idee van de verdedigingsmuur die Parijs omgordde tot in de jaren 20 van de 20ste eeuw)

Foto : Jan VANDAMME

ARCHIEFJES

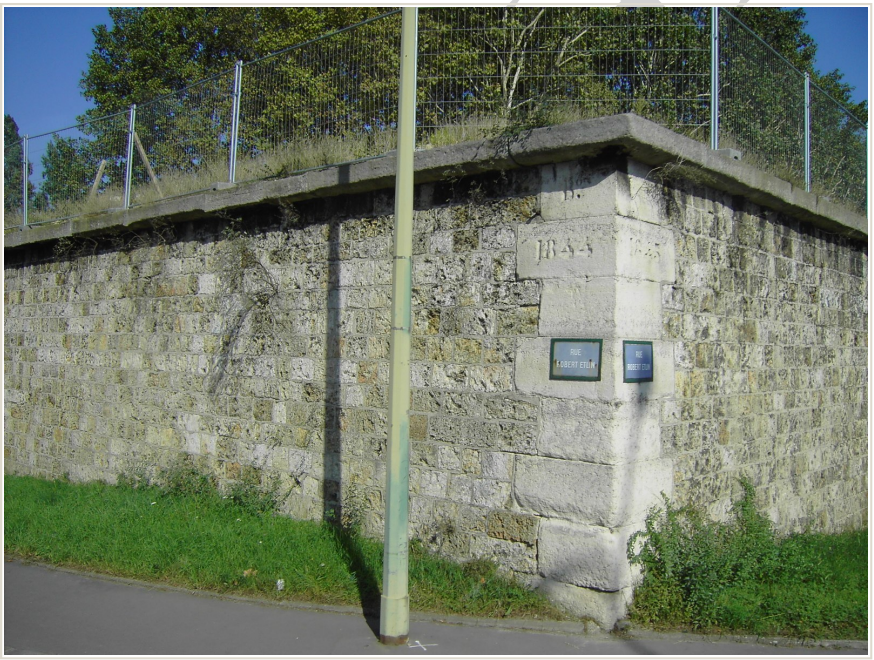

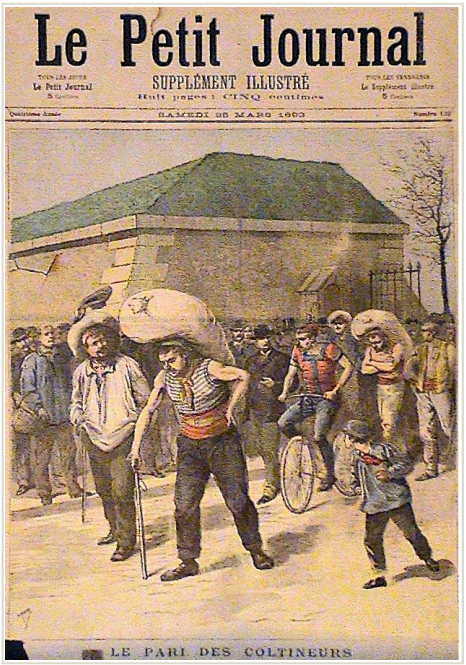

Restant van Bastion 1 te Bercy (foto Marie-Anne Saesen) - Le Petit Journal 1893 -> Le pari des coltineurs (Weddenschap van de zakkendragers), met als decor : l'enceinte de Thiers.

Een foto uit LE MIROIR van 29 MAART 1914 (Eigen archief) toont de begrafenisstoet van de vermoorde directeur van Le Figaro, M. Calmette (Affaire Caillaux) die Parijs verlaat langs de porte de Clichy. We zien duidelijk de vestingmuur (voorplan), dan de zone 'non aedificandi '- het gebied van 'les zoniers' of 'les zonards' - en achteraan, de bebouwing van de randgemeenten.

De opgedane kennis en ervaring mondde later uit in vele uitstappen naar Parijs en omgeving, naar noordelijk Frankrijk (le Nord-Pas-de-Calais, la Picardie, la Normandie et la Champagne) en naar de Loire. Het waren de twee- en driedaagse trips met de scoutsvrienden van de B.E.-groep Koning Boudewijn, met de hostessen en hosts (nu OPRA's) en met de cursisten en oud-cursisten Frans IV en V van het Vormingsinstituut te Brugge (1984-2008).

ARC

DE TRIPS NAAR PARIJS

Mijn interesse voor Parijs en de ervaring opgedaan tijdens de jaren waarin ik Parijs voor mezelf exploreerde, zetten me ertoe aan een stap verder te zetten. Alles begon met de organisatie van een weekendje Parijs als afsluiter van het cursusjaar Frans voor volwassenen in het Brugse Vormingsinstituut (1984).

Februari 1984 – Le temps où nous étions jeunes et beaux … maintenant, nous ne sommes plus que beaux !

De trip viel mee en werd een traditie. Ook de scoutsvrienden waren enthousiast om enkele dagen Parijs te beleven. De hostessen en de hosts van het Vormingsinstituut – voor wie toerisme een belangrijke materie was – zagen in een excursie Parijs een nuttige illustratie van hun cursus.

Opstellen van programma's voor de uitstappen naar Parijs, was vrije loop laten aan inspiratie en putten uit kennis opgedaan in toeristische en historische uitgaven over de Lichtstad. Dè problemen waren praktisch van aard : transport, hotel en restaurant.

Verliep onze eerste reis naar Parijs per trein, voor de meeste daaropvolgende trips werd beroep gedaan op de autocars van de Poperingse firma SUFFIS en iedere trip was eerst en vooral een gezellig weerzien met een van de chauffeurs : Baziel (+), Oscar, Walter, Joël …

Wat de hotels betreft … Mijn ideaal - de groep te logeren in een typisch hotel - was niet gemakkelijk te realiseren : kamers konden grotelijks verschillen op gebied van comfort en ligging. Na enkele trips werd geopteerd voor eenvoudige maar toch comfortabele hotels waar iedereen dezelfde kamerkwaliteit zou hebben. De **Campaniles** even buiten Parijs zijn jarenlang onze vaste stek geweest. Logies was belangrijk maar voorrang werd steeds verleend aan het gastronomische aspect van onze reizen. Hetzelfde principe gold ook voor onze privé reizen. *'Un bon gueuleton'* moest steeds op het programma staan en daarbij hoorde – in het land van wijn en gastronomie – ook een glas lekkere wijn. Met de groepen van de Franse cursus hadden we zelfs een vast gezegde (dat we ontleend hadden aan de Franse schrijver

ARCHIEFJES

en bon-vivant ***F. Rabelais – 1483-1553)*** : ***Nous aimons mieux le vin d'ici, que l'au-delà***. Het gezegde vond ook ingang in de andere groepen.
De deelnemers aan de week-endtrips naar Parijs hadden telkens recht op hun apotheose: het zondags middagmaal in een mooi restaurant. Daarmee werd al rekening gehouden bij het opmaken van het reisbudget : voor kwaliteit werd graag betaald. Van buitensporige prijzen is echter nooit sprake geweest, daarvan kunnen eertijdse deelnemers getuigen.

RESTAURANTS – BRASSERIES – BOUILLONS

Tijdens mijn vakanties in Parijs en Versailles - in de jaren 80 – had ik kennis gemaakt met de Parijse restaurants van de Elzasser **Jean-Paul BUCHER**, bekend voor zijn leuze : topkwaliteit, in een mooi decor, tegen betaalbare prijzen. Rond de eeuwwisseling zou hij zijn adressen bundelen in een magazine met de welsprekende naam "Les restaurants qui racontent le siècle". Zo was het werkelijk, want ieder restaurant deed het verhaal over een artistieke periode in Parijs. Voor mijn groepen waren die **Bucher**restaurants ideale oorden om Parijs gastronomisch en esthetisch te beleven. Een zondags middagmaal bij **Flo** - gelegen aan een binnenkoer van de **rue du Faubourg St-Denis** - was genieten van keuken, sfeer en belle-epoquedecor; het was eveneens een voorwendsel om even de tijd van het *'revanchisme'* aan te halen om de naamsverandering van Flöderer naar Flo te verklaren. Aan de overzijde van de straat was het een charme enkele gastronomische Art-Nouveau-uurtjes door te brengen in het restaurant **Julien**. Met de grote groepen ben ik er – spijtig genoeg - niet binnengeraakt. Regelmatig kwam ook **La Coupole** aan de beurt. Deze grote brasserie uit de jaren twintig – gelegen aan de **boulevard du Montparnasse** – was verscheidene keren het art-decorestaurant waar we ons weekend afsloten met de degustatie van een of andere grote klassieker uit het Franse 'repertorium'. We wisten wel dat we er niet hoefden te gaan voor de kalmte en de rust, want dikwijls leek La Coupole op een bedrijvige, luidruchtige, 'sjieke refter'. Opvallend was steeds – in al die **Bucher**restaurants - de relaxe wijze waarop kelners met de klanten omgingen : *sans chichis!*

De andere **Bucher**restaurants waar we ooit op zondagmiddag de maaltijd nuttigden waren **Terminus-Nord**, rechtover de Gare du Nord, en **Le Boeuf sur le Toit**, rue du Colisée. Dit laatste restaurant leek een buitenbeentje t.o.v. de andere. Men kon zich in de jaren 30 wanen, met het interieur geïnspireerd door de pakketboten (denken we maar aan de NORMANDIE, en aan de architectuur van sommige huizen uit die periode).

ARCHIEFJES

Zelf heb ik goede herinneringen aan andere **Bucher**-brasserieën : **le Balzar** (rue des Ecoles, nabij Cluny), **Le Vaudeville** (aan de Bourse des Valeurs), **le Bofinger** (nabij de place de la Bastille).
Zelfs in andere steden had **Bucher** antennes die eveneens als 'valeur sûre' konden beschouwd worden. In Nancy beantwoordde zijn **Excelsior**, zoals te Parijs, aan de hoge eisen van decor en prijs/kwaliteit.
In 2005 veranderden deze restaurants van eigenaar en … nieuwe meesters, nieuwe wetten.

Een speciaal type restaurant dat hier ongetwijfeld moet vermeld worden, en waaraan de deelnemers aan de trips zeker een goede souvenir overhouden : **le bouillon**. Tijdens mijn verblijfperiodes in de Lichtstad had ik indertijd een vaste stek in de drie belangrijkste bouillons : **Chartier** (rue du Faubourg Montmartre), **Drouot** (in de rue de Richelieu, op een boogscheut van de eerste), en **Le Café du Commerce** (rive gauche, rue du Commerce). Le bouillon **Chartier** blijft nu nog hét monument in het spectrum van de volksrestaurants.

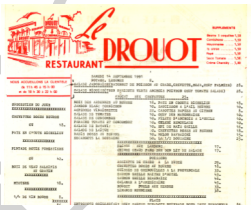

Zo'n 'bouillon' was oorspronkelijk een soort refter waar de werkende klasse, 's middags, een kom soep kon verkrijgen. Le bouillon **Chartier** evolueerde tot volksrestaurant en nam zelfs petit-bourgeois allures aan, waarvan meubilair en de genummerde servettenschuifjes getuigen. Dikwijls was le bouillon **Chartier** – eenmaal toegekomen in Parijs - het eerste etablissement waar we de inwendige mens gingen versterken. Iedereen was ervan op de hoogte dat we geen gastronomie moesten verwachten. We zouden onze maaltijd nemen in een volksrestaurant, op dertig meter van *le grand boulevard*, tegen een prijs die alle verbeelding tart. Ikzelf had in die bouillons onvergetelijke momenten beleefd. Het systeem was immers dat er aangeschoven werd. 's Middags of 's avonds had ik dus meestal 3 of 5 tafelgenoten die behoorden tot alle leeftijden, klassen en standen : een student, een ingenieur, een bediende van de bankfiliale dichtbij, een ex-religieuze met haar compagnon, een communist … Politiek kon het tafelonderwerp worden maar werd ook dikwijls diplomatisch vermeden. Men was dan vòòr of tegen Giscard d'Estaing, Mitterrand, Chirac … ofwel vòòr of tegen … niemand. Voor de klanten was het steeds spectaculair de kelners in het restaurant te zien rondtoeren of de trappen op te komen, beladen met een tiental borden of méér.

1990-10-06 in Le DROUOT : zoals in Le Chartier, met 12 schotels op de arm …

Le bouillon **Chartier** was en blijft een trefpunt; toegegeven, vroeger voor de werkende Parisiens, nu voor Parisiens en toeristen. Het volstaat even te googlen (vb. met *David Lebovitz Chartier***)** om te beseffen welke impact de naam heeft op buitenlandse klanten.

ARCHIEFJES

In die tientallen jaren heb ik le **Bouillon Chartier** zien evolueren tot een toeristische *must*. Op de voormelde website merken we ook dat *David Lebovitz* het speciaal vond dat de afrekening (l'addition) gemaakt werd op het papieren tafellakentje. Bij Chartier dek je zoiets toe met de mantel der liefde.

Le Drouot is – spijtig genoeg – verdwenen. Die Parijse instelling bestaat niet meer en heeft moeten plaats maken voor de Passage des Princes. Wie deel uitgemaakt heeft van de groepen uit de eerste jaren, zal zich zeker nog de ruime zaal herinneren op de eerste verdieping, met uitzicht op de boulevard. De ingang in de rue de Richelieu, en dan de trap op …

Le Café du Commerce was eveneens zo'n legende maar heeft mettertijd een metamorfose ondergaan die maakt dat het een zeer *edele bouillon* geworden is. Daar hebben we de *'brandade de morue'* leren appreciëren : geen toppunt van raffinement, maar toch heerlijk … als hij met liefde wordt gemaakt.

In 1996 was er de heropstanding van de **Ancien Bouillon Camille Chartier** – gesticht in volle Art-Nouveautijd (1906). Gelegen in de *rue Racine*, kreeg hij in 1996 de naam **Le Bouillon Racine**. Er zat een flinke Belgische tint aan want de initiatiefnemer was de Belgische chef Olivier Simon. Het leidmotief *: La qualité à des prix abordables* en daarbij *La cuisine belge aux couleurs de la bière.* De Belgische firma's **Moortgat, Palm** en **Delvaux** hadden er hun steentje toe bijgedragen, dus waren o.a. *Duvel* en *Palm* populair in het etablissement. *Delvaux* (van de bekende handtassen) had gezorgd voor het vestimentaire aspect van het opdienend personeel: de lederen voorschoot. We hebben er enkele keren het avondmaal genomen, genietend van een *spécialité belge* en van het door Jugendstil geïnspireerd interieur.

Wijnkaart 1986

Steeds op zoek naar uitzonderlijke, typisch Parijse restaurants die genoeg ruimte konden bieden om een groep te ontvangen, moet het in 1985 geweest zijn dat ik kennis maakte met **Le Train Bleu**. La **gare de Lyon** en zijn restaurant herinneren ons aan de Wereldtentoonstelling van **1900** en aan de Belle-Epoque. In dit nieuw station kwamen de bezoekers toe uit de richting van Marseille en Lyon, om zich vandaar naar de tentoonstellingssite te begeven. De gegoede burgers konden verpozen en de inwendige mens versterken in het luxueus ingerichte stationsbuffet … *où l'on mange le nez en l'air !!*

Een stukje plafond in Le Train Bleu – foto Lode Saesen

Wanneer ik voor de eerste keer die imposante eettempel betrad, moest wel enige drempelvrees overwonnen worden. Tijdens mijn maaltijd (waarvan ik o.a. onthouden heb dat ik er van een heerlijk glaasje *Brouilly* genoten heb) kwam het tot een gesprek met de heer **Cottalorda,** de *directeur de salle*. Was het immers mogelijk - met het bescheiden budget waarover ik beschikte - een plaats te bekomen in dit belle-epoquemonument? Het resultaat was positief. De heer **Cottalorda** stelde me een

mooi menu voor, aangepast aan de middelen waarover ik beschikte. Voor een apotheose van ons weekendje Parijs was ik bereid wat méér te betalen en te bezuinigen op een andere post.

Interieur van Le Train Bleu (foto – Henk Rogiers)

Onze eerste **Le Train Bleu**-ervaring (1986) was een opsteker, in alle opzichten. Wie groepen begeleidt, weet hoe delicaat een eerste reservatie steeds is, en welke risico's die inhoudt. **Le Train Bleu** is aldus, gedurende meer dan twintig jaar, een vaste waarde gebleven, waar we heerlijke, gastronomische zondagmiddagen hebben beleefd. *Nous avons été 'chouchoutés'*.

Een andere *'valeur sûre'* was het restaurant op de eerste verdieping van de Eiffeltoren. Toen heette het nog **La Belle France**. Nadien werd het **Altitude 95**, in overeenstemming met de hoogte waarop het restaurant gelegen is t.o.v. de zeespiegel. Nu draagt het de naam **58 Tour Eiffel**. In die tijd waren het **M. Salmon** en **Mme Régine Blaché-Bolton** die zich ontfermden over *le groupe de Bruges* en ons meestal een plaats gaf rechtover het *palais de Chaillot*.

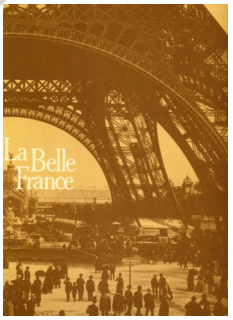

Menukaart 1987

Vanuit het restaurant Ciel de Paris, hebben we een prachtig uitzicht op westelijk Parijs, met de Ecole Militaire, le Champ-de-Mars, de Eiffeltoren, le Bois de Boulogne en la Défense.

Nog een restaurant waaraan ik mooie herinneringen overhou : le **Ciel de Paris**, gelegen op de 56ste verdieping van de Tour Montparnasse. We hadden er Parijs aan onze voeten. Praktisch altijd was een fijne maaltijd gelinkt aan een onvergetelijk uitzicht : mooi weer of slecht weer, behalve die keer toen we in de dikke mist zaten… een echte *purée de pois*.

Ik heb er steeds van gehouden de dingen vanuit de hoogte te bekijken, zo gingen we ook af en toe een aperitief nuttigen in de *'bar panoramique'* van het torengebouw aan de porte Maillot **(Hôtel Concorde Lafayette)**.

Andere restaurants die ik vroeger zelf verkend had en die verscheidene keren een groep ontvangen hebben : le **Pharamond** (nabij les Halles), le **Thoumieux** (deze sympathieke brasserie was oorspronkelijk ook een soort bouillon Chartier - veranderd sedert 2009) … Voor de privéreisjes had ik in de loop der jaren een mini-netwerkje van restaurantjes die voldeden aan de criteria *un intérieur bien parisien, bonne cuisine*, en geen *coup de fusil*. Plotse verandering van uitbater kon dan wel leiden tot … *le bec de gaz!*

ARCHIEFJES

INFORMATIE … DOCUMENTATIE …

Wanneer ik tijdens mijn privé-bezoeken in Parijs toekwam, was mijn eerste activiteit een krantenkiosk te zoeken om er **Le Pariscope** of **L'Officiel des Spectacles** te kopen. Daarin waren de wandelconferenties vermeld die zouden plaatshebben in de loop van de komende week.

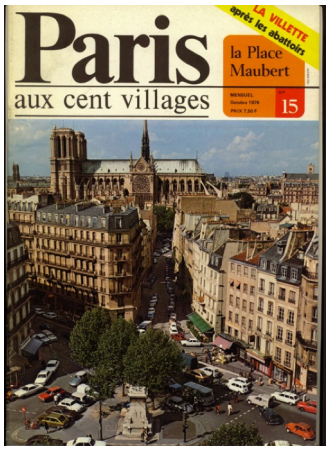

Een bekend magazine, bestemd voor al wie geïnteresseerd was in de rijke Parijse geschiedenis had mijn aandacht getrokken: **Paris aux Cent Villages.** Dit magazine had als directeur, **Marcel Banassat,** wiens wandelconferenties ik met veel interesse volgde. Ze werden o.a. mijn inspiratiebron voor onze uitstappen *'Paris Insolite'***.** Met Monsieur **Banassat** ging onze groep de waterreservoirs van Ménilmontant ontdekken. Deze ondergrondse 'kathedraal' van ingenieur **Belgrand** gaf een idee van de inspanningen die Parijs - in het derde kwart van de 19de eeuw - leverde om de hygiëne van de stad te bevorderen *(even googlen met Belgrand Ménilmontant Montsouris)*. De verscheidene afleveringen van **Paris aux Cent Villages** bespraken telkens één der vele wijken of dorpen die in de loop van die 2000 jaar geschiedenis, deel gingen uitmaken van het PARIS dat we nu kennen. Dat ik er een verzamelaar van werd, is niet te verwonderen.

1914 -De Eiffeltoren viert zijn 25-jarig bestaan. De uitvinding van de 'TSF' zal een belangrijke rol spelen spelen in zijn bestaan..

Tijdens ieder verblijf in Frankrijk, ben ik steeds op zoek gegaan naar de kranten uit de scharnierperiode 19de / 20ste eeuw, vooral **LE PETIT JOURNAL – Supplément Illustré,** met zijn illustraties die tot de verbeelding spraken, en nog spreken. Die oude krantjes waren mijn favoriete compagnons op de trips naar **la Douce France**. Ze illustreerden op aangrijpende wijze de feiten die werden aangehaald of de monumenten waarover sprake tijdens de reis. Ze hielpen bij het memoriseren van de belangrijke gebeurtenissen, en het situeren ervan in de tijd. Beschermd door een plastic hoesje, circuleerden ze in de bus en brachten het besef bij dat ze ooit deel uitgemaakt hadden van het tijdsdecor van vorige generaties : het was een 'tastbaar' aanvoelen van de geschiedenis.

Een aantal van die 'Supplément Illustré du PETIT JOURNAL' werden – naargelang de bestemming – trouwe gezellen tijdens de trips naar Parijs, naar de departementen van de Marne, Aisne, Somme, Oise … of naar de Val de Loire. Die trips hadden dikwijls thema's die erin terug te vinden waren. Ze dienden om een historisch kader te geven aan de uitstappen. *Enkele van mijn lievelingen …*

ARCHIEFJES

1891-10-03 LOHENGRIN

Le Petit Journal
SUPPLÉMENT ILLUSTRÉ
Huit pages : CINQ centimes
SAMEDI 3 OCTOBRE 1891
La première représentation de « Lohengrin »
(SUR LA PLACE DE L'OPÉRA)

Met graagte schetste ik steeds een bevattelijk overzicht van de Franse geschiedenis sinds de Franse Revolutie. Om volop te kunnen genieten van een bezoek aan La Douce France, en vooral aan haar hoofdstad, is het immers onontbeerlijk een inzicht te hebben in de politieke structuur van die postrevolutionaire periode. Zonder al te zeer in detail te treden, vond ik het noodzakelijk dat mijn medereizigers de verscheidene republieken uit elkaar konden houden.
Als die eerste republiek ter sprake kwam – periode waarover onze streken konden meespreken (Zie VAN CANEGHEM Periode 1795-1800) – was het gezellig te vertellen (zoals ik het op school deed) over de laatste jaren van de monarchie in Frankrijk, over de opstand van 14 juli 1789 (Bastille), over de tocht van de Parijse vrouwen naar Versailles (oktober 1789), over de mislukte vlucht van de Franse koninklijke familie en de arrestatie te Varennes (juni 1791), over de bestorming van het koninklijk Paleis (de Tuilerieën, augustus 1792), over de septembermoorden (september 1792), over de afschaffing van het koninklijk regime en het instellen van de Nationale Conventie, over de Robespierreterreur, over het Directoire en het Consulaat.
Deden we de abdij van Saint-Denis aan, dan werd natuurlijk gesproken over de processen en terechtstellingen van **Lodewijk XVI** (januari 1793) en van **Marie-Antoinette** (oktober 1793), en over het dumpen van de lichamen. Dat was de gelegenheid te verwijzen naar de **Chapelle Expiatoire,** aan de boulevard Haussmann, waar de stoffelijke resten werden opgegraven (1815) en overgebracht naar de abdij van **Saint-Denis**. Dit deed doorverwijzen naar de **Restauratie van de Bourbons**, waarbij de broer van de vermoorde koning aan de macht kwam (Louis XVIII => 1824), gevolgd door zijn andere broer (Charles X => 1830).
De Bastille komt daar weer ter sprake, want in juli 1830 hebben we **'les trois Glorieuses'**, een driedaagse revolutie die de neef van de vermoorde Lodewijk XVI aan de macht brengt : **Louis-Philippe d'Orléans** (ideale gelegenheid om ook de link te maken naar de Belgische onafhankelijkheid – 1830 – en naar het huwelijk van **Leopold I** met **Louise-Marie**, dochter van Louis-Philippe - 1832).
Die achttien jaar van Louis-Philippe leiden naar een fiasco : het jaar 1848 kent het ontstaan van de **Tweede Republiek**, waarvan de **president** (de eerste !) niemand anders is dan de latere **Napoleon III** van het **Tweede Keizerrijk**. Deze zal na enkele jaren een einde stellen aan die Tweede Republiek (waarvan hij president

ARCHIEFJES

was !) om een **Tweede Keizerrijk** te installeren, met hemzelf als **3de keizer**. Die **Charles Louis Napoleon** is de zoon van Napoleons broer, **Louis**, 'roi de Hollande', gehuwd met **Hortense de Beauharnais**, dochter van Napoleons eerste echtgenote, **Joséphine de Beauharnais** (gecompliceerd als familiesituatie !!).

*Een bezoek aan **le Dôme des Invalides** was steeds de gelegenheid om te vertellen over **Lodewijk XIV**, en hoe uiteindelijk – meer dan 100 jaar nadien - zijn 'dôme des Invalides' tot meerdere glorie van **Napoleon I** werd aangewend. Zijn zoontje, dat **hij** had met **Marie-Louise,** dochter van de Oostenrijkse keizer, zou opgroeien aan het Oostenrijkse hof en er op jonge leeftijd (21) aan tuberculose sterven. Aansluitend met een meer recentere geschiedenis kon vermeld worden dat het **Hitler** was die het stoffelijk overschot van de **'roi de Rome'** (eveneens **herzog von Reichstadt**) liet overbrengen naar Parijs.*

Dat **Tweede Keizerrijk** (1852-1870), ingesteld na de **Tweede Republiek** (1848-1852), kent een bloeiperiode, o.a. dank zij het energiek beleid van een persoon die zijn spoor zal nalaten in het Parijse stadsbeeld : le préfet **Haussmann.** Het keizerrijk zal uitmonden op een conflict met het **koninkrijk Pruisen** en zal leiden tot de **Frans-Duitse oorlog van 1870-1871** met de **Franse nederlaag** te **Sedan.**

*(**L'Ossuaire** en **La Maison de la Dernière Cartouche** te **Baseilles**, nabij Sedan, waren indertijd - jaren zestig - het objectief van een uitstap met l'Oncle Félix – Zie 1914-1918 Tonton Félix).*

Die Frans-Pruisische oorlog zal een heel nieuwe wending geven aan de West-Europese geschiedenis : het koninkrijk Pruisen met acolieten wordt het **Keizerrijk Duitsland**, en aldus **das Zweite Reich**. De Pruisen zullen de **Elzas** en een stuk van **Lotharingen** inpalmen en de Fransen zullen dromen van de herovering van de verloren gebieden : het is de periode van het ***revanchisme*** die zal uitmonden in het eerste, grote wereldconflict van 1914-1918.
Le Petit Journal van **3 oktober 1891,** met zijn verslag over de opstootjes nabij de opera naar aanleiding van de voorstelling van **Lohengrin**, weerspiegelde zeer goed de geestesgesteldheid van die tijd. De **Lohengrin**opvoering van de befaamde **Richard Wagner** - die zich in de jaren na de Frans-Pruisische oorlog niet zeer geliefd gemaakt had met zijn werkje **'Die Kapitulation'** – leek een goede reden voor de 'revanchisten' om heftig te reageren. De redactie van **Le Petit Journal** en veel intellectuelen van die tijd vonden het protest eerder misplaatst aangezien *kunstuiting* en *politiek* niet verward dienden te worden.

De nederlaag van **1871** was voor de Fransen moeilijk te verteren. Het recupereren van de 'verloren provincies' (Elzas en Lotharingen) was een absolute *must* voor het patriottisch Frankrijk. In de kranten is er regelmatig sprake van **Paul Déroulède,** auteur en bezieler van nationalistische betogingen.
Wanneer enerzijds het **revanchisme** de background vormt van die ganse 'belle époque'-periode, dan is anderzijds een enorme drang

ARCHIEFJES

aanwezig om grootse zaken te realiseren en aldus de **Republiek** in de verf te zetten.

Le pont-canal de Briare
*foto : **Fernand Hoste** 2008*

In die periode hebben we al vier wereld-tentoonstellingen, die telkens hun spoor hebben nagelaten in het Parijse stadsbeeld. De naam van Eiffel vinden we terug in prestigieuze projecten en/of realisaties : de viaduct van Garabit, het Panamakanaal (flop !), de **Eiffeltoren, de kanaalbrug van Briare … Die laatste** twee bezienswaardigheden kregen regelmatig bezoek van onzentwege.

Paul Déroulède sterft enkele maanden vòòr het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog. Hij zal de vervulling van zijn wens niet meemaken. In het Verdrag van Versailles (1919) wordt bepaald dat Frankrijk het verloren gebied van 1871 terugkrijgt. **Le Petit Journal** van 13 juli 1919 titelt : **A ton tour Germania!** … en we zien *Marianne (la France)* die – in tegenstelling tot 1871 – de wet dicteert aan *Germania (Keizerrijk Duitsland)*. We kennen het verhaal … In 1940 worden Elzas en Lotharingen aangehecht bij het Derde Rijk, om in 1945 terug te keren bij Marianne.

*Hier wil ik **Fernand Hoste, Henk Rogiers, Marie-Anne Saesen, Lode Saesen, Jan Vandamme,** en al degenen die mij – in al die jaren - hun 'lichtbeelden' toevertrouwden, danken voor al hun mooie foto's en video's van **Parijs, Somme, Aisne, Oise, Champagnestreek, Loirestreek, Normandië** … die nu evenveel heerlijke souvenirs uitmaken van die tijd van toen.*

ARCHIEFJES

1914-07-12 LA TRISTESSE DU VIEIL EMPEREUR

Le Petit Journal

ADMINISTRATION 5 CENT. SUPPLÉMENT ILLUSTRÉ 5 CENT. ABONNEMENTS

DIMANCHE 12 JUILLET 1914

LA TRISTESSE DU VIEIL EMPEREUR

" Rien ne m'aura été épargné sur cette terre ! "

Le Petit Journal van 12 juli 1914 commentarieert vanzelfsprekend de dramatische gebeurtenis die zich afspeelde te Serajevo, op 28 juni . De achterpagina toont ons de aanslag op aartshertog Frans Ferdinand (de toekomstige troonopvolger) en zijn echtgenote, gravin Sophie Chotek. Met deze moord stak Gavrilo Princip de lont in het kruitvat, met de Eerste Wereldoorlog tot gevolg.

ASSASSINAT DE L'ARCHIDUC HÉRITIER D'AUTRICHE ET DE LA DUCHESSE SA FEMME A SARAJEVO

De illustratie op de voorpagina toont ons keizer **Frans Jozef** (84), overmand door smart. De oude keizer van de dubbelmonarchie Oostenrijk–Hongarije, is de echtgenoot van de vermoorde **Sissi**. We kennen hun 'idylle' (!) dankzij de Sissifilms waarin Romy Schneider en Karlheinz Böhm, respectievelijk keizerin Elizabeth en keizer Frans Jozef speelden. **Frans Jozef** zit reeds op de troon sinds **1848** en wanneer hij in **1916** zal overlijden, zal hij het rekord van Queen Victoria (63 jaar) overtroffen hebben. De tekening geeft ons een résumé van 40 jaar Habsburgse – en terzelfdertijd Europese – geschiedenis. De tekst onderaan is veelzeggend :

De droefheid van de keizer - Niets zal me gespaard gebleven zijn op deze aarde. De schimmen die we bemerken in de **ringen** *(eigen annotatie)*, stellen de drama's voor die de Habsburgers getroffen hebben in de tijdspanne 1867-1914.

In de eerste ring zien we de broer van **Frans Jozef**, **Maximiliaan**. Hij was keizer van Mexico geworden op een wijze die we ons alleen maar in de tijd van het kolonialisme kunnen voorstellen. **Maximiliaan** was verbonden met ons Belgisch vorstenhuis gezien zijn echtgenote – **Charlotte** - niemand minder was dan de dochter van onze **Leopold I** en **Louise-Marie,** en aldus de kleindochter van de laatste Franse koning, **Louis-Philippe**. Bij de Mexicanen was het enthousiasme

voor die Habsburger die hun werd opgedrongen, zeker niet 'laaiend' te noemen. **Maximiliaan** werd door de Mexicaanse revolutionairen geëxecuteerd in 1867 (even Wiki-googlen met **Maximiliaan van Mexico**) .

LE PATRIOTE ILLUSTRÉ
REVUE HEBDOMADAIRE
La Princesse Charlotte, Impératrice du Mexique

In diezelfde eerste ring - naast haar vermoorde echtgenoot - zien we **Charlotte** in een houding die alleen maar wanhoop uitdrukt. De keizerin van Mexico zal er haar zinnen bij verliezen. Ze zal de rest van haar leven slijten in het kasteel van Tervuren en in dat van Boechout (Meise), waar ze sterft in januari 1927, in haar 87ste levensjaar. De voorpagina van Le Patriote Illustré van 23 januari 1927 toont een van de laatste foto's die van prinses Charlotte gemaakt werden. De prinses (links) is in gezelschap van een 'dame d'honneur'. (eigen archief)

Voor de Habsburgse keizer bleef het niet bij deze tegenslag. In de tweede ring zien we **Rudolf**, het hoofdpersonnage uit het drama van **Mayerling**. **Frans Jozef** en **Elisabeth** (Sissi) **von Wittelsbach** hadden – afgezien van hun vroeg overleden oudste dochtertje (2 jaar) - nog een zoon, Rudolf, en twee dochters.

Kroonprins **Rudolf** (1858-1889) was gehuwd met **Stefanie van België**, dochter van koning **Leopold II**. Dat het helemaal niet boterde in het prinselijk koppel was algemeen geweten en de *escapades* van **Rudolf**, zoals indertijd die van zijn vader, waren onderwerp voor vele roddels. In 1889 moet het sensationeel nieuws geweest zijn wanneer bekend werd dat in het jachtpaviljoen van **Mayerling**, de lijken gevonden waren van **Rudolf** en **Maria Vetsera**. Een zware slag voor het keizerlijke paar, dat aldus zijn wettelijke troonopvolger verloor. Tot op heden bestaat nog steeds twijfel over de doodsoorzaak : moord of zelfmoord?
*(even googlen met **Mayerling 1889**)*

Voor iedere toerist die naar Wenen ging of gaat, was en is een bezoek aan **Mayerling** een must. Ons bezoek aan Mayerling en aan het graf van Maria Vetsera kreeg een onverwachte wending. De chauffeur-gids van ons toeristenbusje had – tijdens zijn uitleg - al te veel rechtstreeks oogcontact met zijn publiek achterin, en vergat de besneeuwde weg in het oog te houden. Het gevolg is te zien op onderstaande foto: een memorabele slippartij, even door elkaar geschud, en een half uur later, een tractor die ons uit onze benarde positie moest komen bevrijden. De tijd besteed aan **Mayerling** en aan **Maria Vetsera**'s graf werd aldus drastisch ingekort.

ARCHIEFJES

… de onverwachte wending …

Het graf van Maria Vetsera.

De volgende ring brengt ons rechtstreeks in verband met Parijs. We zien er een vrouwelijk figuur als prooi van een vlammenzee. Het is **Sophie-Charlotte von Wittelsbach** (1847-1897), de jongste zus van **Elisabeth** (Sissi), die op tragische wijze is omgekomen in de grote brand van **Le Bazar de la Charité** (4 mei 1897). **Sophie-Charlotte**, die eerst de officiële verloofde was van koning **Lodewijk II** van Beieren (de **Ludwig** die we kennen van de populaire sprookjeskastelen **Neuschwanstein** en **Hohenschwangau)**, ziet de droom om koningin van Beieren te worden aan zich voorbijgaan want Lodewijk maakt een einde aan hun relatie. Na deze ontgoocheling vindt **Sophie-Charlotte** toch de prins van haar leven, in de persoon van **Ferdinand d'Orléans**, kleinzoon van de afgezette Franse koning, **Louis-Philippe** (vader van onze eerste koningin). Ze wordt aldus **duchesse d'Alençon**. Na een bewogen leven zal de hertogin van Alençon een zekere innerlijke rust vinden in de religie en de goede werken. Zo was er de **Bazar de la Charité**, een vierdaagse verkoop van allerlei zelfgemaakte spullen, aangevuld met een loterij, ten voordele van de Dominicanen. Tweeëntwintig standjes waren ingericht als 'winkeltjes' die een middeleeuwse straat moesten voorstellen. Daarbij was er nog een ruimte voorbehouden voor de 'cinématographe', en ook nog een 'buffet'. Alles was opgesteld in een grote barak, op een stuk bouwgrond in de **rue Goujon**. Samen met vele andere medewerksters van adellijke komaf, had ook de **duchesse d'Alençon** haar 'comptoir'. Voor de sensatie was gezorgd met de laatste nieuwigheid : de vertoning van de allereerste filmpjes. Bij het gebruik van een zeer ontvlambaar produkt voor de projectie, ging het mis. De zeer brandbare materialen die gebruikt werden om het décor te maken, en de barak zelf, werden de prooi van de vlammen. Meer dan 130 personen werden het slachtoffer van de vuurzee, waaronder ook de **duchesse d'Alençon.** In de kranten van de maand mei 1897, werd de ramp uitvoerig besproken en geïllustreerd, zo ook in het weekblad

ARCHIEFJES

L' Univers Illustré. In de uitgave van **8 mei 1897** vinden we een tekening waarbij het weghalen van de verkoolde lijken wordt voorgesteld. De week erop is er een fotografisch document waarop we de plaats zien waar Le Bazar de la Charité gehouden werd, en enkele beschadigde souvenirs. (eigen archief)

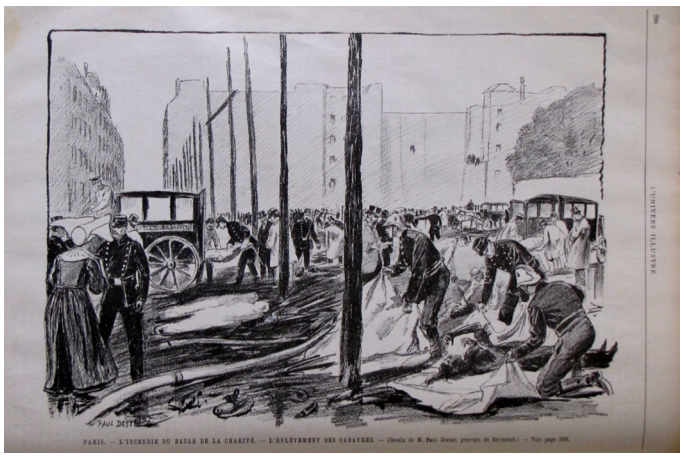

Tijdens mijn vele trips naar 'la douce France' heb ik steeds getracht een exemplaartje van **Le Petit Journal** – *La Catastrophe du Bazar de la Charité* van **16 mei 1897** op de kop te tikken, maar tevergeefs.* Katastrofekrantjes werden steeds gretig opgekocht door verzamelaars. Naar het schijnt was Le Petit Journal van 16 mei 1897 een gegeerd item bij de 'sapeurs-pompiers'.
Wie wil zien waarop het lijkt kan googlen met ***cent.ans.free.fr*** en bij het jaartal ***1897*** zoeken naar ***16 mei.*** U kunt er de kleurrijke voorstelling van die tragische gebeurtenis aanschouwen.

* Op *maandag 7 november 2016* (!) vond ik eindelijk dat zo begeerde kleinood bij de heer **Jozef Lannoy** – grote liefhebber van oude kranten en documenten - die eertijds het sympathieke winkeltje **'Het Tegelhuisje',** in de Peerdenstraat te Brugge, uitbaatte. Die aanwinst laat me nu toe die tragische gebeurtenis te illustreren aan de hand van een **Le Petit Journal** *uit eigen archief.*

Die tragische gebeurtenis in de **rue Goujon** was een reden om, tijdens onze trips naar Parijs, wat tijd te voorzien voor een bezoek aan de **Chapelle de Consolation**, opgericht op de plaats waar die brand plaatshad in 1897. 't Is op zondag, na de dienst voor de Italiaanse parochie, dat we een glimp konden opvangen van het interieur van die kapel. Een speciale plaats is voorbehouden aan de hertogin van Alençon, die het leven liet in die ramp, samen met meer dan honderd andere dames. (foto : **Fernand Hoste**, die een fotografisch archief van onze trips samenstelde)

ARCHIEFJES

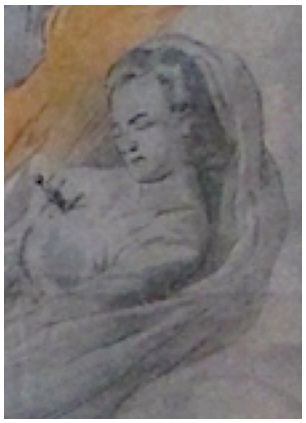

De vierde ring toont ons de moord op keizerin **Elisabeth** (Sissi) - keizer **Frans-Josephs** echtgenote - in **1898**. Dezelfde website als hiervoor toont **Le Petit Journal** met de gebeurtenissen van **25 september 1898**.

De Franse president **Sadi CARNOT** werd met een dolk neergestoken door de Italiaanse anarchist **Caserio**. Wanneer we de Franse krantjes uit de decennia vòòr de eeuwwisseling naslaan (en ook de jaren daarna!) dan merken we dat er dikwijls sprake is van aanslagen door anarchisten (soms met dynamiet). *2 juillet 1894 – Assassinat du Président CARNOT =>*

De geschiedenis leert ons dat keizerin **Sissi** door de Italiaanse anarchist **Lucheni** neergestoken werd omwille van haar afkomst en status. De bedoeling van de anarchist was oorspronkelijk de Franse troonopvolger in ballingschap - **Philippe, hertog van Orléans** - te vermoorden tijdens zijn verblijf te Genève. Dit leek niet mogelijk en leidde ertoe dat **Sissi** - tijdens haar bezoek aan Genève - een ideale plaatsvervangster was.

De pers van toen leert ons dat 'anarchisme' een internationaal verschijnsel was.

L'UNIVERS ILLUSTRE 30 avril 1887 – St-Petersbourg : Découverte d'une imprimerie nihiliste.

Links : L'UNIVERS ILLUSTRE 20 Février 1892 : L'anarchie en Espagne – Exécution de quatre anarchistes à Xérès.

In de vijfde ring – zoals in de vierde – gaat het weer over een aanslag gepleegd door een **anarchist**, deze keer met verstrekkende gevolgen. **Frans-Ferdinand**, de troonopvolger van het Oostenrijks-Hongaarse Rijk – zoon van de broer van **Frans-Jozef** - en zijn echtgenote **Sophie**, worden tijdens hun bezoek aan de Bosnische hoofdstad, Serajevo, vermoord door de Servisch gezinde anarchist **Gavrilo Princip**. Dit zal leiden tot het eerste wereldconflict.

The TRAGIC ASSASSINATION

(1) Just Before the Second Attempt—The Archduke at the Town Hall, Sarajevo

HOW and WHERE the GRAND DUKE and DUCHESS WERE.

On Sunday, June 28, the Austrian heir-presumptive, Archduke Francis Ferdinand, and his wife, visited Sarajevo, the capital of Bosnia. There were two attempts made. The first was while the royal procession was proceeding along Appel Quay on the way to the Town Hall. Just after the bomb thrown by the Archduke and his wife was nearing the Chumaria Bridge a bomb which wounded several people was thrown. The second attempt, which re-

(2) Arrest of the Young Assassin After the Fatal Firing

THE SPHERE – 11 juillet 1914 –The tragic assassination

Het thema **Eerste Wereldoorlog** zal een niet onbelangrijke plaats innemen tijdens de trips naar Parijs (+ environs) , maar ook naar de departementen van **Aisne, Somme, Oise** en **Marne**. Er weze bij vermeld te worden dat onze reizen hoofdzakelijk deze plaatsen als objectief hadden.

*In de omgeving van **Albert** was heelwat te bezoeken, o.a. het monument ter herinnering aan het mensenoffer dat Newfoundland bracht tijdens de slag aan de Somme (1916).*
Een van de hoofdmonumenten is wel de boog van Thiepval.
*De Somme is een streek die ik met genoegen terugzie. **Thiepval** (in augustus 2015) was nog gevat in een carcan van stellingen. Voor de herdenking van **100 jaar Slag aan de Somme (1 juli 2016)**, zullen we het monument in zijn grootsheid kunnen bewonderen.*

Ondertussen zijn we in **1917** aanbeland. De herdenking van 100 jaar **Slag van de Somme** behoort reeds tot een recent verleden en de **Derde Slag om Ieper** werd onlangs herdacht aan de **Menenpoort.**

M.V. nov. 2017

ARCHIEFJES

In voorbereiding …

1900-04-29 LE GRAND PALAIS

(Nog wat geduld …!)

Het imposante **Palais de l'Industrie** moest – in de laatste jaren van de 19de eeuw – plaats maken voor de paleizen van de Wereld-tentoonstelling 1900 : **Le Grand Palais** en **Le Petit Palais**…

1903-08-23 CATASTROPHE DU METROPOLITAIN

(Nog wat geduld …!)

In het begin van de jaren 1900 was de Parijse metro, na jarenlang politiek getouwtrek tussen Stad en Staat, de technische nieuwigheid op gebied van transport, hoewel met achterstand op Londen. De wet van Murphy liet zich ook hier gelden : grote catastrofe in 1903, in beeld gebracht door **Le Petit Journal** ……

1906-03-18 LES INVENTAIRES DANS LES DEPARTEMENTS

(Nog wat geduld …!)

De scheiding van **Kerk** en **Staat** – bewerkstelligd tijdens de **Derde Republiek** - verliep niet zonder slag of stoot …

En nog andere …

ARCHIEFJES

OP WEG NAAR PARIJS … (in voorbereiding)

- Saint-Martin-aux-Bois

- Senlis

- Chantilly

- Noyon

- Compiègne

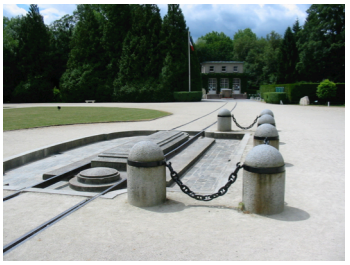

- Saint-Denis

ARCHIEFJES

Bronnen

Alle lectuur i.v.m. geschiedenis helpt mee aan het opbouwen van een historisch decor dat men steeds voor ogen heeft. Alles wat men over het verleden leest, voegt kleur en detail aan het decor toe. Eigenaardig genoeg stelt men dan vast dat … hoe meer men erover weet, hoe meer men beseft dat men er nog niet veel over weet. Als leraar geschiedenis / niet-historicus moest ik niet **alle** tijdperken doornemen en kon ik mij concentreren op de periodes die ik te onderwijzen kreeg. Dat was eerst de Middeleeuwen, maar uiteindelijk bleef het bij de Nieuwe en de Nieuwste Tijd (zo heette dat toen). Dit stemde eertijds overeen met de leerplannen van het eerste en tweede jaar A.S.O. Voor een 'amateur' was dit dan ook een uitstekende gelegenheid om mij dat geschiedkundig stramien eigen te maken zodat feiten en personnages in tijd en plaats konden gesitueerd worden. Een gedetailleerde lijst voorleggen van alle boeken die bijgedragen hebben tot het samenstellen van dat decor is moeilijk haalbaar. Daartoe behoren vanzelfsprekend mijn handboeken geschiedenis die ik op school gebruikte en die mij het tijdskader inprentten, noodzakelijk om van geschiedenis te kunnen genieten.

Voor wat Parijs specifiek betreft en de regio's errond, moeten vooreerst toch mijn **Michelin**gidsen vermeld worden ; in het meervoud, want ik moest toch regelmatig 'updaten'. Tijdens de vele wandelconferenties die ik volgde, merkte ik steeds dat heelwat van de verstrekte informatie terug te vinden was in die groene boekjes. Occasioneel werden andere reisgidsen gebruikt. Mijn bijbels waren **PARIS – Architectures, sites et jardins** van Bernard Champigneulle, en **Paris - de la Préhistoire à nos jours** waarin historici de verscheidene politieke periodes en regimes belichtten. Een werk dat mij tevens nauw aan het hart lag, en dat ik leerde kennen in het Pavillon de l'Arsenal was **Des Fortifs au Périf** van Jean-Louis Cohen en André Lortie. Last but not least, natuurlijk mijn eigen bescheiden archief van magazines, illustraties en oude kranten die de trips naar de Lichtstad konden opfleuren.

M.V. 2015

ARCHIEFJES